

NAUKI **12**
HUMANISTYCZNE

PRACE NAUKOWE nr 26
Uniwersytetu Ekonomicznego
we Wrocławiu

NAUKI 12 HUMANISTYCZNE

Redaktor naukowy

Mieczysław Sobczak

Wydawnictwo
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2008

Senacka Komisja Wydawnicza

Zdzisław Pisz (przewodniczący),

*Andrzej Bąk, Krzysztof Jajuga, Andrzej Matysiak, Waldemar Podgórski, Mieczysław Przybyła,
Aniela Styś, Stanisław Urban*

Recenzenci

Zbigniew Hull, Elżbieta Kościk, Zygmunt Woźniczka

Redaktor Wydawnictwa

Dorota Pitulec

Skład i łamanie

Małgorzata Czupryńska

Projekt okładki

Maciej Szłapka

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2008

PL ISSN 1899-3192
PL ISSN 1426-0689

Spis treści

Słowo wstępne: Spory ideowo-polityczne o tożsamość i kierunek rozwoju współczesnej Polski.....	7
--	---

Część I. Filozofia i historia myśli politycznej

Janusz Łukaszyński: Język a współdziałanie.....	13
Antoni A. Kamiński: Tkaczow a Bakunin	31
Bartłomiej Nowotarski: Demokratyczny islam. Koniec modernizacyjnego i sekularyzacyjnego paradygmatu?.....	53
Mieczysław Sobczak: „Naród” i kwestia żydowska w interpretacji Zygmunta Wasilewskiego w dobie zaborów i II Rzeczypospolitej.....	78
Mieczysław Sobczak: Społeczno-polityczny aspekt problemu żydowskiego w rozważaniach Zygmunta Wasilewskiego (do 1939 r.).....	99
Piotr Stańczyk: Problem praktyczny biznesu.....	122

Część II. Historia

Jędrzej Chumiński: Die Instrumentalisierung der polnischen Gewerkschaften als Faktor der Produktionssteigerung (1945-1948).....	141
Adam Czmuchowski: Następstwa reformy ekonomicznej Ksawerego Druckiego-Lubeckiego w kontekście staszycowskiego planu rozbudowy przemysłu żelaznego w Staropolskim Okręgu Przemysłowym.....	164
Elżbieta Grzelak: Dzieje Archiwum Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu w latach 1947-2007. Rola i zadania.....	176
Sylwia Straszak-Chandoha: Epidemie cholery a reformy sanitarne w Wielkiej Brytanii w latach 40. i 50. XIX wieku	186

Część III. Socjologia i komunikacja społeczna

Joanna Biernat: Migracja Polaków do Wielkiej Brytanii. Szacunki ilościowe i wstępna charakterystyka demograficzna.....	201
Piotr Bielawski: Sytuacja kryzysowa w Banku Częstochowa SA (w jaki sposób analizować kryzys, by podjąć skuteczne działanie)	212
Łukasz Haromszeki: Motywacja do pomagania współpracownikom	230
Emilia Konopska-Struś: Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju klasy średniej w Polsce w aspekcie historycznym	244

Część IV. Recenzje

Zbigniew Antczak: Recenzja publikacji: W.M. Grudzewski, I.K. Hejduk, A. Sankowska, M. Wańtuchowicz, Zarządzanie zaufaniem w organizacjach wirtualnych	261
Józef Michał Soroka: Recenzja publikacji: Model społeczny zintegrowanej Europy. Nowe wyzwania i perspektywy pod redakcją Józefa Zarzeczego.....	264

Summaries

Janusz Łukaszyński: The language and the co-operation	30
Antoni A. Kamiński: Tkachev and Bakunin	52
Bartłomiej Nowotarski: Democratic Islam. The end of paradigms of modernization and secularism?	76
Mieczysław Sobczak: The „nation” and the Jewish issue in the interpretation of Zygmunt Wasilewski in the times of the Polish annexation and in the 2 nd Polish Republic.....	98
Mieczysław Sobczak: Sociopolitical aspect of the Jewish problem in the interpretation of Zygmunt Wasilewski (till the year 1939).....	121
Piotr Stańczyk: The practical problem of business.....	138
Jędrzej Chumiński: Instrumentalizacja polskiego ruchu zawodowego do działalności produkcyjnej (1945-1948)	163
Adam Czmuchowski: The economic reform results of Ksawery Drucki-Lubecki in the context of Staszic` plan to extend the steel industry in the Old Polish Industrial District	174
Elżbieta Grzelak: The history of the Wrocław University of Economics Archive (1947-2007). The role and the tasks	184
Sylwia Straszak-Chandoha: Epidemics of cholera and sanitary reforms in Great Britain in the 1940s and 1950s of the 19th century	198
Joanna Biernat: Emmigration of Polish citizens to the United Kingdom. Estimations of size and preliminary demographical characteristics.....	211
Piotr Bielawski: Bank crisis on the example of the Bank Częstochowa SA (how to analyze the crisis to undertake the efficient remedies).....	229
Łukasz Haromszeki: Co-worker help motivation.....	243
Emilia Konopska-Struś: Historical aspect of economic and social conditions of middle class progress in Poland.....	257

Słowo wstępne

Spory ideowo-polityczne o tożsamość i kierunek rozwoju współczesnej Polski

Procesowi przeobrażeń ustrojowych w Polsce w pierwszej dekadzie XXI wieku towarzyszą spory ideowo-polityczne w kwestii tożsamości i kierunku rozwoju narodu polskiego i jego państwa. Są one kontynuacją dyskusji, której początki przypadły na okres przełomu lat 80. i 90. ubiegłego stulecia. I choć dziś nadal środowiska polityczne różni problem wyboru ewolucyjnej bądź rewolucyjnej drogi przemian ustrojowych¹, to coraz częściej na plan pierwszy wysuwa się sprawa tożsamości narodu polskiego i formy ustrojowej jego państwa oraz kierunku zmian wyznaczonego przez fakt przynależności Polski do Unii Europejskiej i NATO. Istotną kwestią okazuje się również wiedza społeczeństwa polskiego na temat globalnych procesów zachodzących we współczesnym świecie, określających warunki jego funkcjonowania i dalszego rozwoju. Dla psychologa społecznego, filozofa, socjologa i historyka ważna w tym kontekście jest kultura polityczna i mentalność Polaków ze starszego, średniego i młodego pokolenia. Wiąże się z tym ich większa lub mniejsza podatność na przyjmowanie nieznanych i bulwersujących nieraz faktów z własnej przeszłości.

Nie ulega wątpliwości, że sporo emocji i dyskusji wywołała w społeczeństwie polskim kolejna po *Sąsiadach* książka Jana Tomasza Grossa: *Strach. Antysemityzm w Polsce tuż po wojnie. Historia moralnej zapaści* (Wydawnictwo Znak, Kraków 2008). Celem słowa wstępnego nie jest recenzja tej publikacji, lecz zwrócenie uwagi na gotowość Polaków do spojrzenia na swą działalność i własną historię nie tylko z ugruntowanego punktu widzenia ofiary wydarzeń, ale także jako ich, nie zawsze jak się okazuje, niechlubnych sprawców. Popularność wystąpień prof. Jerzego Roberta Nowaka na temat stosunków polsko-żydowskich, konserwujących mit Polaka–ofiary, dobitnie świadczy o niechęci przyjęcia przez wielu bardziej złożonego obrazu historii i terażniejszości Polski. Bez wątpienia istotną rolę gra tu długoletni w tej materii dorobek Narodowej Demokracji i bardziej jeszcze od niej prawicowych ugrupowań spod znaku Obozu Narodowo-Radykalnego.

Kolejnym obszarem polemik jest sprawa miejsca i roli Polski w strukturach europejskich i NATO, przy czym zdecydowanie najwięcej energii absorbuje relacja Polska – Unia Europejska. Można się zgodzić z Mariuszem Janickim i Wiesławem Władką (zob. *Narodnicy i zapadnicy*, „Polityka” nr 12 z 22 marca 2008, s. 20-22), że mało precyzyjny jest obecny podział polskiej sceny politycznej na lewicę i prawicę, bardziej odpowiedni zaś na „narodników i zapadników”, czyli, najogólniej rzecz ujmując, na tych, którzy uważają się (lub za takich się ich uważa) za ludzi rozumiejących rolę wspólnoty, tradycyjnych wartości i państwowców, oraz

---

¹ Pisałem o tym szerzej w słowie wstępnym do numeru 11 (2007) *Nauk Humanistycznych*.

tych akcentujących swą prozachodność i europejskość, indywidualizm i swobody obywatelskie, a także służebną wobec obywateli rolę państwa. Wielotygodniowy spór toczony wokół ratyfikacji traktatu lizbońskiego był wyrazem tego istniejącego wśród Polaków podziału. Jedni widzą w pogłębionej integracji Unii Europejskiej zagrożenie dla tożsamości i suwerenności Polski, inni wręcz odwrotnie – szansę przyspieszonego rozwoju kraju i umocnienia jego pozycji w relacjach z innymi narodami i państwami. Również przedstawiany Polakom podział na zwolenników Polski solidarnej i liberalnej zawiera w sobie te aspekty. Zwolennicy jednej i drugiej opcji zabiegają o społeczną akceptację. Propagatorzy budowy IV RP, z jednej strony krytycznie, z drugiej pozytywnie ustosunkowani do dorobku III RP, chcąc pokazać, że ich koncepcje mają silne korzenie, szukają na to dowodów w przeszłości. W tym kontekście rozpatrywać trzeba problem polityki historycznej jako sposobu dotarcia do Polaków i kształtowania ich wiedzy, mentalności i systemu wartości. Nie jest to zjawisko nowe. Politykę historyczną prowadzono w czasach PRL, a także w II RP. Zawsze w takich przypadkach pojawia się pytanie o to, czym były i są dzieje oraz dziedzictwo narodowe i jak ma się do tego wpisana w politykę historyczną tradycja, będąca w dużej mierze partyjnym wyborem treści i wydarzeń historycznych. Jedno na tym tle nie powinno budzić wątpliwości: potrzebny jest wyraźny dystans naukowy do tego rodzaju zjawiska.

Globalizacja życia politycznego i gospodarczego zmusza do szerszego oglądu rozwoju wydarzeń w Europie i na świecie. Z perspektywy europejskiej, tzn. z punktu widzenia wyznawanych na Starym Kontynencie wartości, zasad i norm prawnych, ciekawość, ale zarazem i niepokój, budzą kraje islamskie. Jest to rezultatem po części słabej znajomości innej niż europejska kultury i trudności klasyfikowania wydarzeń w krajach islamskich na gruncie europocentryzmu, po części rzeczywiście ujawniających się w tych krajach niepokojących tendencji. Na pewno warunkiem wstępnym uogólnień co do islamu i krajów arabskich powinna być rzeczowa analiza sytuacji, nieobciążona wyjściową tezą, do której dopasowuje się takie czy inne fakty ją potwierdzające.

Z procesem przeobrażeń społeczno-politycznych, gospodarczych i kulturowych, przebiegającym równoległe ze zmianami w skali globalnej, wiąże się niepokój spowodowany niepewnością jutra oraz obawa o cel i charakter wielu trendów. Nie są one jeszcze należycie rozpoznane, a więc diagnoza i budowany na jej podstawie program działania mogą być w znacznej mierze wadliwe. W takich sytuacjach rodzi się lęk pojedynczych ludzi i większych zbiorowości. Nie jest to zjawisko nowe. Tak było na przykład w końcu XIX wieku i pierwszych dwóch dekadach XX wieku. Widziano wówczas niebezpieczeństwo zagrożenia kultury zachodniej i szukano jego głównych przyczyn². Florian Znaniecki mówił nawet o upadku cywilizacji zachod-

---

² Zob. D. Knysz-Rudzka, *Teorie zagłady cywilizacji zachodniej (1913-1939)*, „Kultura i Społeczeństwo” 1964, t. 8, nr 4, s. 105-122; J. Ortega y Gasset, *Bunt mas i inne pisma socjologiczne*, Warszawa 1982; K. Kawalec, *Wizje ustroju państwa w polskiej myśli politycznej lat 1918-1939. Ze studiów nad dziejami polskiej myśli politycznej*, Wrocław 1995, s. 21-25.

niej³. Można wysnuć z tego wniosek, że reakcja ludzi na zbyt szybko zachodzące wielokierunkowe zmiany, trudne do opanowania rozumowo i emocjonalnie, jest podobna. Szansą na właściwy i spokojny ich odbiór jest pogłębianie poziomu wykształcenia jak największego odsetka populacji, znajomość języków obcych i kultury różnych narodów oraz otwartość na świat. Taka możliwość jest w zasięgu ręki młodego pokolenia Polaków, poruszających się po szerszym gruncie europejskim i światowym w porównaniu z poprzednimi pokoleniami. Poznanie i zrozumienie innych to warunek budowy postaw otwartych, nie homofobicznych i ksenofobicznych.

* * *

Większość autorów publikujących w 12 numerze *Nauk Humanistycznych* to pracownicy Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu lub jego wypromowani doktorzy. Złożone przez nich do druku artykuły poruszają wiele problemów zasygnalizowanych w słowie wstępnym. Tak jest w przypadku części I: Filozofia i historia myśli politycznej. Obok sprawy roli języka we współdziałaniu (J. Łukaszyński), czyli warunku poprawnej komunikacji społecznej, oraz problemu praktycznego biznesu (P. Stańczyk), w części tej zwrócono uwagę na dylematy współczesnego islamu, ważne dla dalszego rozwoju kontaktów między krajami europejskimi i arabskimi (B. Nowotarski). Z kolei koncepcje anarchistów (Tkaczowa i Bakunina), pióra A.A. Kamińskiego, każą się zastanowić nad funkcjonowaniem instytucji państwa i wynikających stąd ograniczeń dla społeczeństwa i pojedynczych ludzi. Historyczna analiza koncepcji jednego z czołowych narodowych demokratów, Zygmunta Wasilewskiego (M. Sobczak), wyjaśnia źródła polskiego antysemityzmu. Ich poznanie pozwala lepiej zrozumieć dyskusje wokół *Strachu...* J.T. Grossa.

Część II: Historia – zawiera publikacje na tematy ważne poznawczo, ale niebędące jednorodnym zbiorem zagadnień. Świadczą one o różnorodności zainteresowań autorów. Stanowią też dowód prowadzonych przez nich badań o charakterze monograficznym. Wymienić tu należy artykuły J. Chumińskiego, A. Czumuchowskiego i S. Straszak-Chandohy. Jedynie publikacja E. Grzelak o archiwum UE we Wrocławiu ma inny charakter. Powinna ona pomóc osobom badającym historię i współczesność wyższych uczelni Wrocławia w zakresie dostępnych materiałów źródłowych.

Część III: Socjologia i komunikacja społeczna – kontrastowo do części drugiej, historycznej, obejmuje prace koncentrujące się na aktualnych sprawach krajowych, ale w kontekście szerszym. Aktualny problem emigracji zarobkowej do Wielkiej Brytanii (J. Biernat), sprawa tworzenia polskiej klasy średniej (E. Konopska-Struś), notabene postulowana jeszcze w okresie zaborów, skutki zaniedbań i podstawowych

---

³ F. Znaniecki, *Upadek cywilizacji zachodniej. Szkic z pogranicza filozofii kultury i socjologii*, Warszawa 1986 (reprint wydania z 1921 r.), s. 45-55.

błędów w zakresie public relations w sytuacjach kryzysowych – wykazane na przykładzie Banku Częstochowa SA (P. Bielawski), problem motywacji do pomagania współpracownikom (Ł. Haromszeki) – to składowe tej części Nauk Humanistycznych nr 12.

Ostatnią, IV część prezentowanego zeszytu Prac Naukowych stanowią recenzje autorstwa Z. Antczaka i J.M. Soroki.

Mieczysław Sobczak